

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Teze diplomové práce

**Lokální politické stranictví v prostředí územní
samosprávy (město Kutná Hora)**

Alena Kučerová

© 2017 ČZU v Praze

Souhrn

Tématem diplomové práce je lokální politické stranictví v prostředí územní samosprávy. Práce je zaměřena na město Kutná Hora (Středočeský kraj). První část, literární rešerše, je teoretickým vymezením základních pojmů, které pojednávají o lokálním politickém stranictví ve čtyřech kategoriích obcí dle velikosti. Nejdůležitější je definice středně velkých obcí, které odpovídá právě zkoumaná Kutná Hora. Dále je zde vymezena charakteristika komunálního systému, volební chování a tvorba komunálních koalic. Na literární rešerši navazuje praktická část, ve které jsou získané teoretické poznatky aplikovány na kutnohorskou místní samosprávu. Těžiště práce je založeno na identifikaci místních politických aktérů (místních organizací politických stran a dalších politických subjektů, zájmových skupin atd.), jejich volebních úspěchů, vnitřních rozhodovacích mechanismů, vzájemných vztahů a aktivit.

Zásadním zjištěním práce je, že na kutnohorskou místní samosprávu nelze jednoznačně uplatnit tvrzení Katze a Maira, že v západních demokraciích dlouhodobě klesá počet členů místních organizací politických stran. Počet členů v jednotlivých kutnohorských politických subjektech je poměrně vysoký a existuje zde i silná stranická identifikace. Vzájemné vztahy kutnohorských politických subjektů jsou však založeny na osobních sympatiích a averzích. Zdejší politický systém lze hodnotit jako plně soutěživý, založený na principu vlády a opozice.

Klíčová slova:

Kutná Hora, územní samospráva, politická strana, místní organizace politické strany, místní sdružení nezávislých kandidátů, spolek, volební strana, komunální volby, povolební koalice

Cíl práce

Tématem diplomové práce je lokální politické stranictví v prostředí územní samosprávy. Výzkum je zaměřen na město Kutná Hora (Středočeský kraj). Kutná Hora byla jako předmět výzkumu zvolena z několika důvodů. V roce 2003 bylo město v rámci reformy veřejné správy zařazeno mezi obce s rozšířenou působností. V Kutné Hoře dlouhodobě¹ působí pestré politické spektrum, což vzhledem k tématu diplomové práce poskytlo dostatečně zajímavý materiál výzkumu. V posledních několika letech se mezi místními politickými subjekty vedly vyostřené polemiky². Kutnohorský region rovněž, ve srovnání s ostatními regiony Středočeského kraje, postihuje vysoká registrovaná míra nezaměstnanosti a klesající počet obyvatel, který se odráží na socioekonomické situaci regionu.

Cílem práce je v rámci zvoleného tématu: 1. Charakterizovat hlavní socioekonomické ukazatele města a vyhodnotit jejich vliv na vývoj a fungování místní samosprávy. 2. Identifikovat aktéry politického procesu v rámci města (zejména místní politické strany a další lokální politické subjekty). 3. Zmapovat aktivity a vnitřní rozhodovací mechanismy místních politických subjektů.

V rámci výzkumu budou hledány odpovědi na následující otázky: Potvrzuje případ Kutné Hory teorii Katze a Maira³, že v západních demokraciích dlouhodobě klesá počet členů místních organizací politických stran a rovněž jejich význam ve veřejném dění? Lze místní politický systém ve městě Kutná Hora charakterizovat jako polo-soutěživý⁴?

Metodika

Ve výzkumu samosprávy (politiky) na lokální (komunální) úrovni rozhodování se uplatňují dva hlavní směry. První upřednostňuje pohled shora a na komunální politiku pohlíží jako na nejnižší patro politiky jako celku. Nezohledňuje však místní specifika. Druhý směr vychází ze základního tvrzení, že komunálních politik je tolik, kolik je obcí. Jeho základní metodou jsou většinou jednotlivé případové studie, na jejichž základě bývají později opatrně konstruována zobecňující tvrzení (Balík 2005: 166 -167).

¹ Zejména v posledních čtyřech komunálních volebních obdobích (2002,2006,2010,2014)

² Názorové spory se vyostřily s výsledky kutnohorských komunálních voleb v roce 2014

³ V roce 1994 tuto teorii autoři publikovali v knize: How Parties Organize. Change and Adaptation in Party, Organizations in Western Democracies

⁴ Tento předpoklad vychází z teorie Petra Jüptnera (2004: 92-93), který klasifikuje politický systém ve středně velkých obcích obvykle jako polo-soutěživý

Práce je rozdělena na část teoretickou a na část praktickou. Teoretická část je kompilátem vybraných děl autorů, kteří se zabývají lokální politikou a s ní souvisejícím lokálním politickým stranictvím. Při vypracování praktické části je využit výzkumný přístup, jenž se snaží zohledňovat odlišnosti v obsahu a způsobu rozhodování orgánů místní samosprávy v obcích různých velikostí. Práce je vytvořena jako případová studie. Ke sběru dat je použit kvalitativní výzkum, konkrétně jeho dvě základní techniky: studium dokumentů a osobní polo-strukturovaný rozhovor (Hendl 2003: 173). Studium dokumentů je uplatněno při naplňování všech výše zmíněných cílů. K hlavním zdrojům dat patří oficiální dokumenty Českého statistického úřadu (volební server, údaje ze sčítání lidu, domů a bytů z roku 1991, 2001, 2011), Integrovaného portálu ministerstva práce a sociálních věcí či strategické dokumenty Městského úřadu Kutná Hora (dostupné na webových stránkách města). K neoficiálním materiálům patří především předvolební programy, noviny politických stran, informace na webových stránkách politických uskupení. Informace získané z písemných materiálů mapujících politické strany a ostatní místní politické subjekty byly dále doplněny dotazováním, které bylo podmínkou dosažení druhého a třetího cíle, a to hlavně v oblasti zjištění vzájemných vztahů mezi analyzovanými politickými subjekty. Interview probíhalo zejména s předsedy místních organizací a s některými členy městské samosprávy. Celkem bylo realizováno devět polo-strukturovaných rozhovorů, a to v období od 1. 9. do 10. 11. 2016. Představitelé místní samosprávy byli dotazováni na vývoj počtu členů jejich politických subjektů, na postup zvolený při sestavování kandidátek do komunálních voleb, vnitřní rozhodovací mechanismy, koaliční vyjednávání, jejich aktivity v předvolebním a v mezivolebním období (akce pro veřejnost, členské schůze) a na vzájemné vztahy s koaličními partnery a opozičními zastupiteli (záznamové archy - viz příloha č. 1).

Výsledky

Jedním z cílů práce bylo zanalyzovat socioekonomické ukazatele města a vyhodnotit jejich vliv na vývoj a fungování místní samosprávy. Těžištěm práce je identifikace místních politických aktérů (místních organizací politických stran a dalších politických subjektů, zájmových skupin atd.), jejich vnitřních rozhodovacích mechanismů, vzájemných vztahů a aktivit. V kontextu s tím bylo třeba u daných politických aktérů analyzovat vývoj členských základů, stranickou příslušnost, problematiku nezávislých kandidátů, koaliční vyjednávání a volební chování. V rámci výzkumu byly hledány odpovědi na následující otázky: Potvrzuje případ Kutné Hory teorii Katze a Maira, kteří přišli s tvrzením, že v západních demokraciích dlouhodobě klesá počet členů místních organizací politických stran a rovněž jejich význam ve veřejném dění? Lze místní politický systém ve městě Kutná Hora charakterizovat jako polo-soutěživý?

Vlastní výzkum práce je podložen teoretickými poznatky první kapitoly pojednávající o lokálním politickém stranictví, nezávislých kandidátech, komunálním volebním systému, volebním chování a tvorbě koalic. Na základě statistických dat patří město Kutná Hora ze sociálního a ekonomického hlediska spíše k průměrně rozvinutým městům České republiky. Negativní faktorem je stále vyšší nezaměstnanost obyvatel Kutné Hory i celého kutnohorského okresu ve srovnání s průměrnou mírou nezaměstnanosti v rámci ČR. V budoucnu by neblahý dopad na ekonomiku města mohl mít i nadále se snižující počet osob v předproduktivním věku a následné zvyšování počtu obyvatel ve věku postproduktivním (obyvatelé Kutné Hory stárnou, snižuje se porodnost). Lze však konstatovat, že město má potenciál svého růstu v atraktivní geografické poloze (blízkost hlavního města) a kulturně-historické tradici (město je součástí seznamu UNESCO) výhodné pro rozvoj cestovního ruchu. V letech 2011 – 2015 se městu třikrát podařilo hospodařit s přebytkovým rozpočtem. Oproti hospodaření města v letech 2002 – 2010 se ekonomická situace výrazně zlepšila. Roste počet osob zaměstnaných v terciárním sektoru a současně se snižuje počet obyvatel pracujících v primárním a sekundárním sektoru. S tím souvisí i rostoucí míra vzdělanosti obyvatel (roste počet osob se středoškolským a vysokoškolským vzděláním). Výše mzdy kutnohorských obyvatel je dlouhodobě v porovnání s průměrnými výdělky v celé ČR vyšší. Pozitivní situace je i v oblasti bytové výstavby a ve školství.

Politické subjekty v Kutné Hoře lze rozdělit do dvou skupin. V jedné z nich se nacházejí politické strany a v druhé nejrůznější zájmové organizace. Kutná Hora se řadí mezi

středně velké obce, její současný politický systém (2016) je zastoupen sedmi politickými subjekty. Stranické spektrum je složeno ze čtyř místních organizací stran působících na celostátní úrovni s doplněním třech místních sdružení nezávislých kandidátů, z nichž dvě, Kutnohorská změna a Šance pro Kutnou Horu (především jejich předsedové), hrají v městské samosprávě významnou roli, přestože z výše zmíněného teoretického hlediska se přisuzuje sdružením nezávislých kandidátů v prostředí středně velkých obcí doplňková role. Počet členů celostátních stran dosahuje řádu desítek, dlouhodobě čítají tyto subjekty okolo 40 osob. Výjimkou je hnutí ANO 2011, které má 15 členů. Další zajímavou skutečností je relativně vysoká stranická identifikace, a to zvláště u členů ČSSD, KSČM, KDU-ČSL. Členská základna místních sdružení nezávislých kandidátů pak sahá k 20 osobám. Tyto členy (kandidáty) SNK však nelze ve stejném slova smyslu vnímat jako členy politických stran, neboť kandidáti SNK nemají členské průkazy a neprocházejí řádnou registrací jako u politické strany. Zajímavostí je, že předsedové nezávislých sdružení (Šance, Kutnohorská změna) se domnívají, že počet jejich příznivců (sympatizantů) se pohybuje okolo 500 osob. Takové tvrzení, podle jejich vyjádření, potvrzují volební výsledky. Z tohoto hlediska nelze jednoznačně na kutnohorskou místní samosprávu aplikovat výše zmíněné tvrzení Katze a Maira, neboť počet členů místních subjektů je poměrně vysoký a existuje zde i silná stranická příslušnost. V rámci celého okresu Kutná Hora se však klesající tendence v šíři členských základen místních organizací národních stran projevuje zřetelně. V zásadě platí, že s úbytkem místních organizací v rámci kutnohorského okresu ubývají i jejich členové.

Většina kutnohorských komunálních politiků nemá zájem pracovat ve vyšších patrech politiky. Výjimku tvoří Ivo Šanc (Šance) a někteří členové ČSSD a KDU-ČSL, kteří získali významné funkce (např. post místohejtmany STK, poslanec PS ČR). Z analýzy dále vyplynulo, že nejaktivnějšími politickými subjekty, co do počtu pořádaných akcí v mezivolebním období, je místní organizace KDU-ČSL a sdružení Kutnohorská změna. Nutno však podotknout, že tato zvýšená aktivita MO KDU-ČSL nevede k vyšším volebním úspěchům. Ostatní politické subjekty se více aktivizují v předvolebním období. Volební programy politických subjektů se ve značné míře prolínají, některé jsou dokonce téměř totožné. To samé lze konstatovat o podobě předvolebních kampaní, v nichž politické subjekty používají shodné komunikační prostředky (adresná zásilka, předvolební noviny, facebook, mítinky). Pouze KSČM nevyužívá ke komunikaci s voliči sociální sítě, což lze vzhledem k věkovému průměru jejích členů (tj. 60 let) očekávat. U místní organizace ANO 2011 ovlivnil zásadně celkovou podobu a řízení předvolební kampaně (2014) místního politického hnutí jeho předseda Andrej Babiš. Jeho značné pravomoci vedly v průběhu předvolební

kampaně až k odvolání předsedy místního politického hnutí a ke jmenování nového lídra. Podle vyjádření zbylých členů politických subjektů byly forma jejich předvolební kampaně, stejně jako pořadí na kandidátních listinách diskutovány a posléze schváleny na členských schůzích. Pouze místní organizace KDU-ČSL tradičně sestavila pořadí kandidátů na kandidátních listinách podle výsledků primárních voleb. Obecně vzato většinu předních míst kandidátních listin kutnohorských politických subjektů však obsazují veřejně známé osoby, z nichž většina z nich jsou členové.

Vzájemné vztahy kutnohorských politických subjektů jsou založeny na osobních sympatiích a averzích. Zdejší politický systém nelze hodnotit jako polo-soutěživý, neboť je založený na principu vlády a opozice. Jedná se tak o plně soutěživý systém podobný tomu, který se nachází v největších obcích. Jednání zastupitelstva jsou zdlouhavá a plná osobních útoků, často končících trestními oznámeními. Je možné konstatovat, že tento soutěživý charakter politického systému místních subjektů se zrodil v důsledku povolebního vyjednávání v letech 2010 a 2014. Bezesporu však přispěla k napjatým vztahům kutnohorských politických subjektů i výše zmíněná kauza Tebis. Tuto skutečnost potvrdili všichni dotázaní členové vládnoucí koalice (Kutnohorská změna, ČSSD, ANO 2011) a jedna opoziční zastupitelka (KSČM).

Místní politické subjekty trpí taktéž vnitrostranickými konflikty vedoucími k založení nových stran či sdružení. Tak tomu bylo například v případě ČSSD, když před komunálními volbami v roce 2010 odešla část členů do SPOZ, nebo u sdružení Šance pro Kutnou Horu, ze kterého před komunálními volbami 2014 odešel jeho spoluzakladatel, jenž následně založil nezávislé sdružení s názvem Kutnohorská změna. Vztahy mezi politickými subjekty jsou nejasné i na úrovni koalice a opozice. Dochází i k tomu, že někteří členové koalice nespolečně spolupracují se svými koaličními partnery, když se zdržují hlasování nebo hlasují proti koaličním návrhům. Je možné konstatovat, že soutěživý charakter politických subjektů má své kořeny i v povolebním koaličním vyjednávání, které kupříkladu v roce 2014 potvrdilo, že vítěz voleb nemusí být vždy součástí vládnoucí koalice. V Kutné Hoře se sestavují velké (široké) koalice s výraznou převahou v zastupitelstvu a s nejednotnou ideologií. Tato skutečnost je ostatně v souladu s teorií koalic v prostředí VSO.

Další zajímavostí je poměrně vysoký počet schůzí zdejších politických subjektů. Ty probíhají před samotným jednáním zastupitelstva, a to průměrně jednou měsíčně na úrovni politických uskupení i koaličních partnerů, někdy se uskutečňují i neveřejné pracovní schůze zastupitelstva svolávané u bodů, u nichž se očekává významnější názorový střet. Tyto časté schůze jsou symptomem vzájemné nedůvěry zdejších subjektů. Politické subjekty tak do

poslední chvíle před konáním zastupitelstva zjišťují, zda jejich návrh bude mít dostatečnou podporu.

Politické strany nejsou jedinými zprostředkovateli zájmů zdejších občanů, neboť do veřejného dění v Kutné Hoře výrazně zasahuje přes 20 skupin, které umožňují jednotlivcům ve společnosti sdílet jejich zájmy s ostatními lidmi. Od roku 2015 se tyto organizace scházejí na Sousedském jarmarku, kde si vzájemně předávají zkušenosti a představují své aktivity kutnohorským občanům. Nutno však podotknout, že vztah těchto organizací s místní samosprávou je minimální, omezuje se na získání malých grantů do 5000 Kč. Co se týče odborových organizací, ty ve městě nalezneme pouze v rámci průmyslových závodů Foxconn a Philip Morris, svoji aktivitu však zaměřují téměř výhradně dovnitř organizací, v nichž působí.

Volební výsledky (2010, 2014) v Kutné Hoře ukazují, že voliči upřednostnili nová politická uskupení, která před volbami slibovala zvýšení ekonomické prosperity města (případ Šance i Kutnohorské změny). Dalo by se říci, že na volební chování má vliv i zvyšující se vzdělanost obyvatel města, jelikož více hlasů získávají uskupení s pravicovou rétorikou (případ Kutnohorské změny v roce 2014 či volební výsledky ODS 2002, 2006). Jiné strany sázejí na loajalitu svých voličů, kteří jim tradičně odevzdávají hlasy (KDU-ČSL, KSČM, ČSSD). Na volebních výsledcích se výraznou měrou podílejí také různé kauzy, které některým politickým subjektům ubírají preference (případ Šance a kauza Tebis). Zároveň je nutné sdělit, že volební účast v kutnohorských komunálních volbách je v porovnání s volební účastí v rámci celé ČR nižší. Nízká volební účast vypovídá o nezájmu kutnohorských obyvatel o věci veřejné.

Výběr z literatury

Balík, S. Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky. Praha: Grada, 2009

Brokl, L. Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997.

Čmejrek, J.; Bubeníček, V.; Čopík, J. Demokracie v lokálním politickém prostoru. Praha: Grada Publishing, 2010.

Jüptner, P. Komunální koalice a politické modely. Politologická revue č. 2, 2004, s. 80- 101

Katz, R.; Mair, P. (eds.). How Parties Organize. Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies. London: Thousand Oaks a New Delhi: Sage Publications, 2004

Outlý, J. Volby do zastupitelstev – vývoj a souvislosti. In. Politologická revue 2003/2, ročník IX.

Internetové zdroje

Český statistický úřad - www.czso.cz (cit. 18. 10. 2016)

Integrovaný portál MPSV – <http://portal.mpsv.cz> (cit. 18. 10. 2016)

Volební server ČSU – www.volby.cz (cit. 15. 10. 2016)

Webové stránky města Kutná Hora – mu.kutnahora.cz (cit. 15. 10. 2016)

Osobní rozhovory realizované od 1. 9. – 10. 11. 2016

Rozhovor č. 1 – předseda sdružení a zastupitel města Šance pro Kutnou Horu Ivo Šance

Rozhovor č. 2 – starosta města Kutné Hory a předseda Kutnohorské změny Martin Starý

Rozhovor č. 3 – místostarosta a předseda ANO 2011 Josef Viktora

Rozhovor č. 4 – zastupitel za ČSSD a člen rady města Zdeněk Hadrovský

Rozhovor č. 5 – člen zastupitelstva ČSSD

Rozhovor č. 6 – předseda a zastupitel KDU-ČSL Karel Koubský

Rozhovor č. 7 – zastupitelka za KSČM Lenka Frankovicová

Rozhovor č. 8 – okresní tajemník a poslanec KSČM Jan Klán

Rozhovor č. 9 – zastupitel Alternativy pro Kutnou Horu Martin Hlavatý